

Irena Polewczyk

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0003-0764-0409>

Wsparcie logopedyczne dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym Założenia i zmiany na przestrzeni lat

Logopedia stała się moja pasją właśnie tutaj – na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Idąc na studia pedagogiczne, nie wiedziałam nic na temat logopedii i zaburzeń mowy. Na egzaminach wstępnych (wówczas były egzaminy zarówno praktyczne, jak i teoretyczne, badające nie tylko wiedzę zdobytą w szkole średniej, ale również umiejętności i predyspozycje do zawodu nauczyciela) zetknęłam się po raz pierwszy z diagnozą mojej mowy. W trakcie moich studiów pedagogicznych zapoznałam się z przedmiotami, w których poruszano tematykę języka, literatury, żywego słowa. Czwarty rok studiów to czas, w którym do planu studiów wprowadzono przedmiot: logopedia – dla mnie jak objawienie, pole mojej fascynacji i poszukiwań.

Nie bez znaczenia było to, kto prowadził zajęcia z logopedii. Każdy, kto spotka w swoim życiu nauczyciela pasjonata – ma szczęście, bo zwykle taka osoba potrafi pociągnąć za sobą i zarazić swoją pasją wiele osób. Tak też stało się ze mną i z moimi koleżankami, które również zachwyliła logopedia, jej przedmiot badań i zadania, które przed nią postawiono. Z mojego rocznika studiów aż 6 osób zostało logopedami na 30, które wówczas ze mną studiowały. Podjęły one studia podyplomowe w tym zakresie w różnych ośrodkach Polski – w Gdańsku, Warszawie, Katowicach.

Nauczycielem, który prowadził ten przedmiot, była wówczas magister Joanna Trzaskalik – obecnie doktor nauk. J. Trzaskalik była jednocześnie pracownikiem Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej, która funkcjonowała na naszym Wydziale, co dało osobom zainteresowanym logopedią możliwość hospitowania zajęć terapeutycznych prowadzo-

nych przez specjalistę. Te pierwsze doświadczenia z logopedią były znaczące dla mojej drogi zawodowej, zarówno praktycznej jako logopedy, jak i naukowej.

Czym jest logopedia i czym zajmuje się logopeda, czyli o przedmiocie i zakresie badań w logopedii

O status logopedii jako nauki walczy się od lat. O pretendowaniu danej dziedziny (dziedziny wiedzy) do miana nauki świadczy zarówno określony podmiot badań, nauka (*sensu stricto*), czyli praca naukowa i jej wytwory, oraz przedmiot badań¹. Logopedia to dziedzina wiedzy czerpiąca z wielu nauk (medycyny, językoznawstwa, psychologii, pedagogiki i innych), na rzecz człowieka, którego mowa nie jest doskonała. Logopedia ma charakter zarówno teoretyczny, jak i praktyczny. „Dyferencjacja teoretycznego i praktycznego aspektu logopedii jako nauki, mimo że rzadko spotykana w wersji otwarcie deklarowanej przez logopedów (abstrahując od ich sposobu widzenia tej dziedziny), może się okazać poznawczo inspirująca”².

Kluczowym pojęciem jest przedmiot badań logopedii. Jak go określić i doprecyzować?

Najczęściej przedmiot badań rozumiany jest jako „przedmiot materialny”, czyli ten wycinek realnej rzeczywistości, który ma być badany. Może być rozumiany także jako „przedmiot formalny”. Pokrywa się on z tym, co rozumiemy przez aspekt badanego przedmiotu, czyli ten zbiór właściwości, relacji, działań, które są wybrane w danym procesie badawczym do szczegółowego rozpoznania³.

„Bardziej szczegółowo »przedmiot formalny *quo*«, to zbiór wcześniejszych wiadomości i posiadanych metod badawczych, z którymi badacz podchodzi do zagadnienia, którym się zajmuje. Mówiąc prościej: do badania nigdy nie przystępuje się bez wcześniejszej wiedzy. Wprost przeciwnie, do ważnych badań trzeba mieć szeroką wiedzę o przedmiocie badanym. Ponieważ wiedza ta jest ujęta w terminologii abstrakcyjnej (właśnie formalnej), nazywana jest »przedmiotem formalnym«. W jeszcze jednym znaczeniu, przez »przedmiot formalny *quod*« rozu-

¹ M. Michalik: *Transdyscyplinarność logopedii – między metodologiczną koniecznością a teoretyczną utopią*. Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny, 2015.

² Ibidem, s. 33.

³ Ibidem.

mie się, to do czego badanie zmierza, co ma być dopiero poznane, co jest celem prowadzenia badań”⁴.

Przedmiotem badań w logopedii jest mowa, rozumiana jako „akt procesu porozumiewania się, w którym nadawca przekazuje słownie, językowo ustrukturalizowany komunikat (wypowiedź), a odbiorca komunikat ów percypuje, czyli rozumie”⁵. Inaczej definiuje przedmiot logopedii Stanisław Grabias – definiens określa najpierw jako zaburzenia komunikacji, a później redefiniuje i ostatecznie określa jako biologiczne uwarunkowania języka i zachowań językowych⁶.

Początek polskiej logopedii jest sporny, jeśli idzie o datowanie. Niektórzy wiążą go z latami sześćdziesiątymi XX wieku, kiedy ukazał się pierwszy numer czasopisma „Logopedia” pod redakcją Leona Kaczmarek. Dla innych to rok 1905, w którym W. Ołtuszewski opublikował w Warszawie książkę *Szkieł nauki o mowie i jej zbroczeniach*. Nie rozstrzygając rozbieżności dotyczących początków logopedii polskiej, bez wątplenia logopedię można uznać z młodą dziedzinę nauki⁷.

Logopedom wyznaczono szeroki zakres działań – od usuwania wad i zaburzeń mowy, przez kształtowanie mowy u dzieci od pierwszych chwil życia (embriologia mowy), kształtowanie mowy u dzieci z wadami słuchu, aż po logopedię artystyczną dotyczącą dbałości o kulturę żywego słowa⁸.

Pierwszy model opieki logopedycznej skonstruował L. Kaczmarek, który wyróżnił sześć faz opieki logopedycznej:

- I faza - wiek prenatalny,
- II faza - wiek żłobkowy,
- III faza - wiek przedszkolny,
- IV faza - wiek wczesnoszkolny,
- V faza - wiek szkolny,
- VI faza - wiek dorosły⁹.

⁴ I. Polewiczek: *Tożsamość, wieloaspektowość czy wielość przedmiotów badań w naukach humanistycznych? (na przykładzie logopedycznego problemu „wad wymowy”)*. „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”: Organizacja i Zarządzanie 2001, z. 6.

⁵ B. Kaczmarek: *Mózg, język, zachowanie*. Lublin: UMCS, 1998.

⁶ S. Grabias: *O ostrości refleksji naukowej. Przedmiot logopedii i procedury logopedycznego postępowania*. W: *Logopedia wybrane aspekty historii, teorii i praktyki*. Red. S. Milewski, K. Kaczorowska-Bray. Gdańsk: Harmonia Universalis, 2012.

⁷ I. Polewiczek: *Model opieki logopedycznej w Polsce przed przystąpieniem do Unii Europejskiej*. CD. Nitra: UKF, 2003.

⁸ E. Minczakiewicz: *Mowa, rozwój, zaburzenia, terapia*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1997.

⁹ L. Kaczmarek: *Model opieki logopedycznej w Polsce*. Gdańsk: Gdański Związek Logopedów, 1991.

Model opieki logopedycznej w Polsce ulega nieustannym zmianom. Do lat osiemdziesiątych XX wieku prawie wcale nie zajmowano się dziećmi poniżej 6. roku życia cierpiącymi na wady wymowy. Logopedzi interesowali się tylko przypadkami dzieci po zakończonym okresie rozwoju mowy, a dzieci młodsze – choć często mocno zaburzone pod względem mowy – musiały poczekać. Wówczas to matki słyszały, że jeszcze za wcześnie na interwencję logopedyczną! Dziś to jest nie do pomyślenia. Obecnie ten model uległ zmianie i opieką logopedyczną objęte są noworodki z grupy ryzyka okołoporodowego, wcześniaki, dzieci z dysfunkcjami rozwojowymi. Neurologopedia, która jest jedną ze specjalizacji logopedii, daje możliwości wczesnego wsparcia rozwoju dziecka w zakresie mowy poprzez kontrolowanie funkcji prymarnych od samego początku, a potem funkcji sekundarnych, z których jedną jest mowa.

Kolejna znacząca zmiana w podejściu do terapii logopedycznej odnosi się do wieku osób, u których można zniwelować wady wymowy. We wczesnym okresie budowania teorii logopedycznych i poszukiwania rozwiązań terapeutycznych przyjmowało się założenie, że wady wymowy można niwelować tylko do około 13.–14. roku życia ze względu na tzw. postawę artykulacyjną, która jest pewnego rodzaju *constans*. To był czas kreowania ostatecznego brzmienia głosek i jego nieodwołalnego już kształtu. Obecnie poglądy te mocno ewoluowały i twierdzi się dziś, że terapia w zakresie artykulacji możliwa jest przez całe nasze życie. Zmian w zakresie opieki logopedycznej jest znacznie więcej. Skupiłam się tylko na tych, które dotyczą dzieci młodszych, i tych, które mocno przeorganizowały kształt opieki logopedycznej w Polsce. Równie wiele zmian dotyczy opieki nad osobami starszymi, a konkretnie niwelowania skutków poszczególnych zaburzeń, na przykład jąkania się, autyzmu czy afazji.

We współczesnej logopedii podkreśla się rolę nauczyciela, w szczególności nauczyciela przedszkola i klas I–III. Wsparcie logopedyczne dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym wymaga od nauczyciela odpowiednich umiejętności. Do jego zadań należy między innymi:

1. Wykrywanie nieprawidłowości w obrębie mowy dziecka. Pod pojęciem diagnozy wymowy będę rozumiała dostrzeganie, opisywanie i kwalifikowanie wad wymowy jako problemu defektologicznego, z którego wynika konieczność podjęcia działań korygujących.
2. Stymulowanie rozwoju mowy dziecka, polegającego na zewnętrznym oddziaływaniu mającym na celu pobudzenie rozwoju mowy, udoskonalenie jej, a nie przyśpieszenie wystąpienia oczekiwanych zjawisk.
3. Profilaktyka wad wymowy. Polega ona na stosowaniu szerokiego wachlarza ćwiczeń ortofonicznych.

4. Korygowanie nieprawidłowej wymowy. Sprawność korekcyjną nauczyciela można więc ująć jako dyspozycję umożliwiającą sprawne działanie w zakresie korygowania wymowy, wyrażającą się wiedzą niezbędną do podjęcia takiego działania, świadomością możliwych do zastosowania środków terapeutycznych i konkretnym działaniem zmierzającym do usunięcia niepożądanych zjawisk językowych¹⁰.

Postawienie tak szerokich zadań przed nauczycielami wymaga odpowiedniego ich przygotowania, wiedzy i umiejętności.

Działalność naukowa pracowników Katedry Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Pedagogiki Mediów jako wsparcie logopedyczne dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym

Wsparciem logopedycznym dzieci w okresie przedszkolnym i wczesnoszkolnym w zakresie logopedii zajmowały się osoby pracujące na przestrzeni lat w naszej Katedrze. Starając się zachować chronologię, a nie ważność publikacyjną, należy wspomnieć następujące osoby: mgr Danutę Kołodziej, dr Joannę Trzaskalik, prof. Bronisława Ročławskiego, prof. Iwonę Nowakowską-Kempną, dr hab. Irenę Polewczyk.

Działalność pracowników zmieniała się tak, jak polska logopedia, dynamicznie (jeśli rozpatrywać tempo zmian) i pojęciowo (biorąc pod uwagę zakres teoretyczny i praktyczny). Wiele tym osobom zawdzięczamy, patrząc z perspektywy czasu.

Danuta Kołodziej w latach siedemdziesiątych XX wieku przez kilka lat pracowała w naszej Katedrze, prowadząc ze studentami pedagogiki przedmiot: logopedia. Z wykształcenia jest pedagogiem i logopedą. Potrafiła przekazać studentom swoje doświadczenie zdobyte zarówno w polskich ośrodkach, jak i w Niemczech oraz Szwajcarii. „Pracowała jako logopeda w Katowicach w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej oraz w pierwszym w Polsce Ośrodku Rehabilitacyjno-Wychowawczym dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych z ciężkim porażeniem i niemówiących¹¹”. Udzielała się również w grupie wolontariuszy, współpracując z Fundacją Gniazdo prowadzącą świetlicę terapeutyczną. Obecnie działa jako wolontariusz w szpitalu Zakonu Bonifratrów w Katowicach, realizując się jako logopeda w pracy z ciężko chorymi osobami¹².

¹⁰ I. Polewczyk: *Przygotowanie logopedyczne nauczycieli przedszkola i klas I-III szkoły podstawowej*. W: *Rzeczywistość edukacyjna i kulturowa w sytuacji zmiany społecznej*. Red. S. Juszczyk, M. Kisiel. Katowice: Katedra Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Pedagogiki Mediów, 2010.

¹¹ <http://student.us.edu.pl/danuta-kolodziej> [18.02.2019].

¹² Ibidem.

Godnym następcą Pani D. Kołodziej była wspomniana już Joanna Trzaskalik, doktorantka¹³ profesora Bronisława Roślawskiego. Prowadziła zajęcia ze studentami na naszym Wydziale i jednocześnie pracowała jako terapeuta w Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej działającej przy naszym Wydziale. Jej zainteresowania badawcze skupione były na korelacji wad wymowy z chorobami układu oddechowego¹⁴, alergiami¹⁵. Poszukiwała jednocześnie innych przyczyn wad wymowy, aby móc wady te eliminować¹⁶.

Szczególne zainteresowania badawcze skierowała na jeden z rodzajów dyslalii – sygmatyzm lateralny, który z natury swej jest trudny w terapii logopedycznej dzieci i osób dorosłych. Analizie szczegółowej poddała sam termin „sygmatyzm lateralny” w ujęciu wielu autorów i wykazała niekonsekwencje terminologiczne i definicyjne zawarte w literaturze¹⁷. Podjęła również konsekwentnie temat terapii tej dysfunkcji¹⁸. Jest autorką ponad 30 publikacji z zakresu logopedii. Obecnie pełni funkcję – już drugą kadencję – przewodniczącej Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Oddział Śląski.

Kolejnymi dwiema postaciami ze świata logopedii, które choć pracowały krótko w naszej Katedrze, to jednak ich dorobek znacząco przyczynił się do istotnych zmian zarówno teoretycznych, jak i praktycznych w zakresie diagnozy i terapii logopedycznej, są Profesor Bronisław Roślawski oraz Profesor Iwona Nowakowska-Kempna.

Profesor Bronisław Roślawski jest twórcą metody czytania nazwanej glottodydaktyką. Choć nazwa sugeruje dydaktykę szczegółową na-

¹³ J. Trzaskalik napisała pracę doktorską zatytułowaną *Wady wymowy u śląskich dzieci z zaburzeniami oddechowymi* (promotorem pracy był B. Roślawski).

¹⁴ J. Trzaskalik: *O konieczności badań nad wpływem chorób układu oddechowego na wady wymowy dzieci w województwie katowickim*. W: *Effata – Otwarcie. Logopedia jako nauka interdyscyplinarna i stosowana*. Red. I. Nowakowska-Kempna. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1998.

¹⁵ J. Trzaskalik: *Choroby alergiczne górnych dróg oddechowych a rozwój kompetencji artykulacyjnej dzieci śląskich*. W: *Problemy edukacji lingwistycznej*. Red. M.T. Michalewska. Katowice-Kraków: Impuls, 1999.

¹⁶ J. Trzaskalik: *Przyczyny wad wymowy dzieci na Śląsku*. W: *Edukacja regionalna. Z historii i praktyki*. Red. M.T. Michalewska. Kraków: Impuls, 1999.

¹⁷ J. Trzaskalik: *Terminologiczne dyskusje wokół sygmatyzmu i jego rodzajów – na przykładzie sygmatyzmu lateralnego*. W: *Współczesne tendencje w diagnozie i terapii logopedycznej*. Red. D. Pluta-Wojciechowska, B. Sambor. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia, 2017.

¹⁸ J. Trzaskalik: *Terapia logopedyczna dziecka z sygmatyzmem lateralnym*. W: *Metody terapii logopedycznej*. Red. A. Domagała, U. Mirecka. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2018.

uczania drugiego języka – języka obcego, to właśnie takie podejście jest B. Rocławskiemu bliskie, bo sztuka czytania to jak drugi język dla dziecka. Nazywa swoją metodę glottodydaktykę – ojczystojęzyczną. W podręczniku *Nauka czytania i pisania* apeluje: „[...] opowiadał się za radykalną zmianą sposobu przygotowania dzieci do czytania i pisania, sposobu uczenia techniki płynnego czytania ze zrozumieniem i płynnego pisania, a także kształtowania nawyków czytelniczych i świadomości ortograficznej. Domagam się właściwego do potrzeb każdego dziecka wydłużenia czasu na przygotowanie do nauki czytania i pisanie oraz skrócenia w miarę możliwości do minimum czasu opanowania względnie płynnego pisania i sprawnego czytania ze zrozumieniem”¹⁹. B. Rocławski rozpowszechnia swoją metodę czytania i pisanie wśród nauczycieli pracujących z dziećmi przedszkolnymi i wczesnoszkolnymi, wykorzystując między innymi klocki LOGO²⁰. Wielokrotnie w swojej pracy terapeutycznej stosuje metodę glottodydaktyki, metodę płynnego czytania wykorzystując zarówno z dziećmi z normą intelektualną jak i z dziećmi z różnymi dysfunkcjami.

Rozstrzygnięcia w zakresie słuchu fonemowego i fonetycznego, które dokonał B. Rocławski zrewolucjonizowały podejście diagnostyczne i terapeutyczne w logopedii. Podejście do słuchu fonematycznego z lat 60-tych poczynione przez Aleksandra Romanowicza Łurię i kontynuowane przez polskich logopedów Irenę Styczek²¹ i Józefa Tadeusza Kanię²² rozdzielił na dwa pojęcia – słuch fonologiczny – odpowiedzialny za różnicowanie fonemów oraz słuch fonetyczny odpowiedzialny za różnicowanie głosek i cech prozodycznych²³. Rozdzielenie tych pojęć spowodowało, że inaczej patrzymy na przyczyny wad wymowy, które tradycyjnie już dzielimy na substytucje i deformacje głosek i inaczej też ukierunkowujemy terapię logopedyczną. Nie sposób opisać wszystkich dokonań profesora B. Rocławskiego, to co pokrótce zarysowałam, jest jedynie namiastką – ale znacząca w twórczości profesora.

¹⁹ B. Rocławski: *Nauka czytania i pisanie*. Gdańsk: Glottispol, 1993.

²⁰ B. Rocławski: *Elementarz. Świat głosek i liter*. Gdańsk: Glottispol, 2003; Idem: *Słownik ortograficzno-ortofoniczny dla klas 0–IV*. Gdańsk: Glottispol, 1995.

²¹ I. Styczek: *Badanie i kształtowanie słuchu fonematycznego (komentarz i tablice)*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1982.

²² J.T. Kania: *Szkice logopedyczne*. Lublin: Polskie Towarzystwo Logopedyczne. Zarząd Główny, 2001.

²³ B. Rocławski: *Słuch fonemowy i fonetyczny*. Gdańsk: Glottispol, 1991; Idem: *Podstawy wiedzy o języku polskim dla glottodydaktyków, pedagogów, psychologów i logopedów*. Gdańsk: Glottispol, 2001; Idem: *Poradnik fonetyczny dla nauczycieli*. Gdańsk: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1986; Idem: *Słuch fonemowy (fonologiczny) i fonetyczny. Synteza i analiza jednostek złożonych języka*. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1985.

Drugą osobą, którą chciałam wspomnieć jest profesor Iwona Nowakowska-Kempna. Z wykształcenia językoznawca. Założyła w 1993 roku na Uniwersytecie Śląskim pierwszą szkołę kształcąca logopedów – Studium Logopedii z Glottodydaktyką i Terapią Pedagogiczną – i była kierownikiem tych studiów przez kilka lat. Do chwili obecnej wykształciło się tu kilkuset śląskich logopedów. W swoich publikacjach językoznawczych profesor I. Nowakowska-Kempna promowała pojęcie prototypu. Na temat teorii prototypów pisze w następujący sposób: „[...] jeżeli za prototyp uznać najlepszy przykład badanej kategorii przyjąć, że ma ona charakter poznawczy, to te ogólna definicję można odnieść do wszelkich kategorii semantycznych i gramatycznych, które z istoty swej stanowią szczególny przypadek kategorii poznawczych. Wobec tego można założyć, iż w języku prototyp materializuje się jako wiązka cech istotnych (relewantnych), za pomocą których można mówić o nim samym oraz o pozostałych członach kategorii. ... Dzięki efektom prototypowym możliwe jest przyłączenie przykładów o różnym stopniu reprezentatywności do kategorii, w centrum której znajduje się prototyp, czyli najlepszy, a więc najbardziej reprezentatywny (uważany za taki) przykład kategorii”²⁴. Pojęcie prototypu w ujęciu E. Rosch podjęła za I. Nowakowską-Kempną doktorantka Pani Profesor, a absolwentka naszej Katedry, obecnie profesor, Danuta Pluta-Wojciechowska w swoich licznych logopedycznych publikacjach. Korzystając z paradygmatu kognitywistycznego proponuje przedstawienie zagadnienia jako grupy prototypów mających cechę typowości i reprezentatywności, co pozwala ująć problematykę dziecka rozszczepowego w 3 kategoriach:

- prototypu anatomicznego – dotyczącego wyglądu twarzy, stanu narządu żucia, jamy ustnej,
- prototypu dysfunkcji biologicznych – związanego z funkcją oddychania, pobierania pokarmów, słyszenia,
- prototypu artykulacyjnego (komunikacji) – dotyczącego realizacji fonemów; z punktu logopedycznego najważniejszy wydaje się prototyp artykulacyjny, który autorka szeroko omawia, wskazując na cechy charakterystyczne artykulacji zaburzonej; wiele miejsca poświęca także nieprawidłowościom anatomicznym, które są nieodłączne w przypadku tej wady²⁵.

Wiadomości o wsparciu logopedycznym dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym należy również poszukać w publikacjach autorki tego artykułu. Moja problematyka badawcza skupia się głównie

²⁴ I. Nowakowska-Kempna: *Jednostki językowe w analizie prototypowej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000.

²⁵ D. Pluta-Wojciechowska: *Zaburzenia mowy u dzieci z rozszczepem podniebienia. Badania, teoria, praktyka*. Bytom: Wydawnictwo Ergo-Sum, 2008.

na kompetencjach logopedycznych nauczycieli²⁶ oraz percepcji słuchowej²⁷.

Wsparcia logopedycznego dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym należy poszukać również w działalności studenckiego koła naukowego, które założyłam w 2002 roku na naszym wydziale i nazwałam: Logopedyczne Koło Naukowe „Lallatio”. Jako opiekun naukowy koła staram się organizować i współtworzyć wraz ze studentami różnego rodzaju działania o charakterze popularyzatorskim, naukowym i praktycznym z zakresu logopedii. Tematyką przewodnią Koła są rozważania dotyczące uwarunkowań rozwoju mowy dziecka oraz teoretyczno-praktyczna działalność w zakresie diagnozy i terapii dziecka z zaburzeniami mowy. Sympatycy Koła zaangażowali się w wiele rodzajów działalności, takich jak: uczestnictwo w konferencjach naukowych, organizowanie spotkań tematycznych z zakresu logopedii dla wszystkich chętnych studentów, organizowanie wykładów otwartych, seminariów naukowych, obozów naukowych, warsztatów, współpraca z przedszkolami i poradniami pedagogiczno-psychologicznymi.

Podsumowanie

Artykuł miał za zadanie wskazać najważniejsze przemiany w logopedii głównie z perspektywy osób pracujących w Katedrze na przestrzeni lat dotyczące dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Nie sposób omówić tu wszystkich zagadnień, skupiono się jedynie na najważniejszych obszarach działalności osób związanych z Katedrą Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Pedagogiki Mediów oraz przemianach, które dokonały się w polskiej logopedii za ich przyczyną.

Bibliografia

- Danuta Kołodziej – <http://student.us.edu.pl/danuta-kolodziej> [18.02.2019].
 Grabias S.: *O ostrości refleksji naukowej. Przedmiot logopedii i procedury logopedycznego postępowania*. W: *Logopedia wybrane aspekty historii*,

²⁶ I. Polewczuk: *Kształcenie kompetencji logopedycznych wśród nauczycieli*. W: *Kształcenie podyplomowe nauczycieli czynnych zawodowo*. Red. A. Budniak, M. Mnich, G. Paprotna. Mysłowice: Wydawca: Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna imienia Kardynała Augusta Hłonda, 2004.

²⁷ I. Polewczuk: *Diagnozowanie i stymulowanie percepcji słuchowej dzieci w wieku przedszkolnym*. Warszawa. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2013.

- teorii i praktyki. Red. S. Milewski, K. Kaczorowska-Bray. Gdańsk: Harmonia Universalis, 2012.
- Kaczmarek B.: *Mózg, język, zachowanie*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1998.
- Kaczmarek L.: *Model opieki logopedycznej w Polsce*. Gdańsk: GZL, 1991.
- Kania J. T.: *Szkice logopedyczne*. Lublin: Wydawca: PTL, 2001.
- Michalik M.: *Transdyscyplinarność logopedii – między metodologiczną koniecznością a teoretyczną utopią*. Gdańsk: Harmonia Universalis, 2015.
- Minczakiewicz E.: *Mowa, rozwój, zaburzenia, terapia*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1997.
- Nowakowska-Kempna I.: *Jednostki językowe w analizie prototypowej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000.
- Pluta-Wojciechowska D.: *Zaburzenia mowy u dzieci z rozszczeniem podniebienia. Badania, teoria, praktyka*. Bytom: Wydawnictwo Ergo-Sum, 2008.
- Polewczyk I.: *Kształcenie kompetencji logopedycznych wśród nauczycieli*. W: *Kształcenie podyplomowe nauczycieli czynnych zawodowo*. Red. A. Budniak, M. Mnich, G. Paprotna. Mysłowice: Wydawca: Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna imienia Kardynała Augusta Hlonda, 2004.
- Polewczyk I.: *Praca logopedy z dziećmi przedszkolnymi*. W: *Profilaktyka logopedyczna szansą dla dziecka i logopedy*. [red. E. Biernacka]. Warszawa: DiG, 1996.
- Polewczyk I.: *Studenckie Logopedyczne Koło Naukowe „Lallatio” – jako działalność studentów w ramach czasu wolnego*. V: *V4 Ako výchova, vzdelávanie, voľný čas a vzájomná inšpirácia. Podporné terapie pre deti s poruchami učenia*. Red. D. Kollárová. Hlohovec: HTC media consulting, 2011.
- Polewczyk I.: *Diagnozowanie i stymulowanie percepcji słuchowej dzieci w wieku przedszkolnym*. Warszawa. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2013.
- Polewczyk I.: *Model opieki logopedycznej w Polsce przed przystąpieniem do Unii Europejskiej*. V: *Pedagogická Konfrontácia VII. Aktuálne otázky výchovy vzdelávania v období vstupovania do EU*. Nitra: UKF, 2004.
- Polewczyk I.: *Przygotowanie logopedyczne nauczycieli przedszkola i klas I-III szkoły podstawowej*. W: *Rzeczywistość edukacyjna i kulturowa w sytuacji zmiany społecznej*. Red. S. Juszczyk, M. Kisiel. Katowice: Wydawca: Wydawnictwo Katedra Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Pedagogiki Mediów, 2010.
- Polewczyk I.: *Tożsamość, wieloaspektowość czy wielość przedmiotów badań w naukach humanistycznych? (na przykładzie logopedycznego*

- problemu „wad wymowy”). „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”: Organizacja i Zarządzanie, 2001, z. 6.
- Rocławski B.: *Podstawy wiedzy o języku polskim dla glottodydaktyków, pedagogów, psychologów i logopedów*. Gdańsk: Glottispol, 2001.
- Rocławski B.: *Elementarz. Świat głosek i liter*. Gdańsk: Glottispol, 2003.
- Rocławski B.: *Nauka czytania i pisania*. Gdańsk: Glottispol, 1993.
- Rocławski B.: *Słuch fonemowy i fonetyczny*. Gdańsk: Glottispol, 1991.
- Rocławski B.: *Poradnik fonetyczny dla nauczycieli*. Gdańsk: WSiP, 1986.
- Rocławski B.: *Słownik ortograficzno-ortofoniczny dla klas 0-IV*. Gdańsk: Glottispol, 1995.
- Rocławski B.: *Słuch fonemowy (fonologiczny) i fonetyczny. Synteza i analiza jednostek złożonych języka*. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1985.
- Styczek I.: *Badanie i kształtowanie słuchu fonematycznego (komentarz i tablice)*. Warszawa: WSiP, 1982.
- Trzaskalik J.: *Choroby alergiczne górnych dróg oddechowych a rozwój kompetencji artykulacyjnej dzieci śląskich*. W: *Problemy edukacji lingwistycznej*. Red. M.T. Michałowska. Kraków: Impuls, 1999.
- Trzaskalik J.: *Przyczyny wad wymowy dzieci na Śląsku*. W: *Edukacja regionalna. Z historii i praktyki*. Red. M.T. Michałowska. Kraków: Impuls, 1999.
- Trzaskalik J.: *Terapia logopedyczna dziecka z sygmatyzmem lateralnym*. W: *Metody terapii logopedycznej*. Red. A. Domagała, U. Mirecka. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2018.
- Trzaskalik J.: *Terminologiczne dyskusje wokół sygmatyzmu i jego rodzajów - na przykładzie sygmatyzmu lateralnego*. W: *Współczesne tendencje w diagnozie i terapii logopedycznej*. Red. D. Pluta-Wojciechowska, B. Sambor. Gdańsk: Harmonia Universalis, 2017.
- Trzaskalik J.: *O konieczności badań nad wpływem chorób układu oddechowego na wady wymowy dzieci w województwie katowickim*. W: *Effata - Otwarcie. Logopedia jako nauka interdyscyplinarna i stosowana*. Red. I. Nowakowska-Kempna. Katowice: Wydawca: Uniwersytet Śląski, 1998.
- Danuta Kołodziej - <http://student.us.edu.pl/danuta-kolodziej> [18.02.2019].

Irena Polewczyk

**Speech Therapy Support for Pre-School
and Early-School Children
Assumptions and Changes over the Years**

Summary: The aim of the article is to present the changes that have taken place over the years in the field of speech therapy in the field of diagnostics and therapy of a child at preschool age and early school. The article also describes synthetically the scientific activity of employees associated with the Department of Early School Pedagogy and Media Pedagogy operating in the field of speech therapy.

Keywords: speech therapy, speech therapy support for children, changes in speech therapy, scientific activity

Irena Polewczyk

**Logopädische Unterstützung eines Kindes
im Vorschul- und Grundschulalter
Die Veränderungen in der Sprachtherapie im Laufe der Jahre**

Zusammenfassung: Ziel des Artikels ist es, die Veränderungen darzustellen, die sich im Laufe der Jahre auf dem Gebiet der Sprachtherapie im Bereich der Diagnose und Therapie eines Kindes im Vorschulalter vollzogen haben und der frühen Schule. Der Artikel beschreibt auch synthetisch die wissenschaftliche Tätigkeit der Mitarbeiter der Abteilung für Frühpädagogik und Medienpädagogik im Bereich der Logopädie.

Schlüsselwörter: Sprachtherapie, Sprachtherapieunterstützung für Kinder, Veränderungen in der Sprachtherapie, wissenschaftliche Tätigkeit